

William
Shakespeare
Sonetit

Suomentanut Aale Tyyni

WSOY

William Shakespeare
SONETIT

Suomentanut

AALE TYNNI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

L40v.^{WSOY}

Sivulla 377 Martin Droeshoutin muotokuva Shakespearesta
ns. ensimmäisestä foliopainoksesta 1623

Alkuteoksen ensimmäinen laitos SHAKE-SPEARES SONNETS
ilmestyi Lontoossa 1609. Suomennos perustuu sen jäljennökseen.

Suomennoksen ensimmäinen painos ilmestyi 1965 ja toinen 1995.

Tämän laitoksen © Aale Tynnin oikeudenomistajat ja WSOY 2018
Esipuheen © Alice Martin ja WSOY 2018

ISBN 978-951-0-43456-7

PAINETTU EU:SSA

Sisällys

Sonettien lukijalle – Alice Martin	7
<i>The Sonnets * Sonetit</i>	25
Suomentajan huomautuksia – Aale Tynni	335
Index of First Lines	365
Luettelo alkusäkeistä	371
William Shakespearen elämä	377

Sonettien lukijalle

Luen rakkauskirjeitä, jotka on kirjoitettu ennen syntymääni. Paperi on ohutta, muste tummaa, käsiala ja englanti kaunista. On 1950-luvun puoliväli, äitini Maire kirjoittaa Englantiin, koska isäni Henry eli Hal on siellä ja he ovat kihloissa. Hämmästykseni kirje toisensa jälkeen päättyy siihen, miten Shakespearen sonettien lukeminen sujuu. Ohut pehmeäkantinen *Shakespeare's Sonnets* oli lahja isältäni, joka toivoi, että äiti hänen pitkän poissaolonsa aikana lukisi tämän hänelle tutun ja tärkeän teoksen. Äiti luotti lahjan antajaan ja heittäytyi sonettien maailmaan.

Tuossa vaiheessa Shakespearen sonetteja ei vielä ollut mahdollista lukea suomeksi. Aale Tynnin suomennosta saatiin odottaa vielä kymmenisen vuotta. Nyt, kun Tynnin käännös julkaistaan uudelleen WSOY:n 140-vuotisjuhlavuonna 2018, lukijan tilanne on aivan toinen kuin äidillääni. *Soneteista* on useita kokonaissuomennoksia, ja taustatietoa saa helposti niin paljon kuin haluaa. Silti tämä 154 sonettimuotoisen runon kokoelma, jossa yhdistävänä teemana on rakkaus, on edelleen yhtä arvoituksellinen kuin William Shakespeare itse.

Sonettien puhuja ja puhuteltava

Sinusta, kallis, aina kirjoitan (76)

Shakespearen soneteista useimmat on kirjoitettu minämuodossa, mutta ei kaikkia. Onko runojen kertojaminä Shake-

speare itse vai jonkinlainen kirjallinen konstruktio, roolihenkilö? Tämä kysymys näyttää jakavan mielipiteitä sukupolvesta toiseen.

Useimmissa soneteissa, mutta ei taaskaan kaikissa, puhutellaan toista henkilöä, joka on Shakespearella joko *thou*, 'sinä', tai harvemmin *you*, 'te'. Yksikön toisen persoonan pronomini *thou* oli hänen aikanaan vielä yleisessä käytössä. Emme tarkkaan tiedä, mikä sai hänet valitsemaan soneteissa milloin sinuttelun, milloin teitittelyn.

Sonetit jaetaan usein löyhästi kahteen ryhmään niiden oletetun kohteen mukaan: vaalealle miehelle, »ystävälle» (*friend*) kirjoitettuihin (1–126) ja tummalle naiselle, »armaalle» (*mistress*) osoitettuihin (127–154). Runoissa ei kuitenkaan mainita nimiä tai muita seikkoja, joista heidät voisi tunnistaa tietyksi henkilöksi tai sukupuolen edustajaksi läpi koko runokokoelman. Juuri nimettömyys antaa lukijalle suuren tulkinnanvapauden ja myös samastumisen vapauden.

Suomentaja ei ole aina voinut tehdä selväksi henkilön sukupuolta silloinkaan, kun Shakespeare tuo sen esiin, kuten vaikkapa sonetissa 42, koska meillä *he-* ja *she-*pronomineja vastaa pelkkä *hän*. Se on suomentajan perusongelmia, eikä tiivis runomuoto tee asiaa helpommaksi.

Mitä Shakespearen sonettien vaiheista tiedetään?

Ja varmuus kruunaa epävarmat seikat (107)

Sonetit julkaisi alun perin kirjanpainaja Thomas Thorpe vuonna 1609 Lontoossa, kaiketi omin päin ilman kuuluisan tekijän lupaa. Nykykäsityksen mukaan runojen järjestys on silti todennäköisesti Shakespearen. Ensimmäisessä laitoksessa sonettien perään on painettu pitkä runo *A Lover's Complaint* ('Rakastavan valitus', ei suomennettu); vastaavanlaisia runoja

oli muidenkin sonettikokoelmien lopussa. Runo varmistui vasta 1960-luvulla Shakespearen kirjoittamaksi.

Jostain syystä William Shakespeare (1564–1616) ei sonettejaan missään vaiheessa itse painattanut, vaikka hän oli aloittanut nimenomaan runoilijana. Hän oli julkaissut vuonna 1593 runoelman *Venus and Adonis* ja vuonna 1594 toisen, vielä pitemmän, nimeltä *Lucrece*, ('Lucretia'; kumpaakaan ei ole kokonaan suomennettu). Molemmat runoelmat olivat tavattoman suosittuja ja kävivät hyvin kaupaksi.

Se tiedetään, että sonetit olivat syntyneet hyvän aikaa ennen julkaisemistaan. Jo vuonna 1598 mainitaan »simasuinen Shakespeare», jonka lähipiiri tunsikin hänen »sokeriset sonettinsa». Ylistyssanat ovat peräisin Francis Meresin aikalaiskirjailijoita ja antiikin auktoreita vertailevasta teoksesta *Palladis Tamia. Wits Treasury* (1598). Seuraavana vuonna myytiin Shakespearen nimellä runoantologiaa *The Passionate Pilgrim* (1599). Sekalaisten nimettömien tekijöiden runojen lisäksi se sisältää versiot soneteista 128 ja 144 sekä pari sonettia *Turhaa lemmen touhua* -näytelmästä – jossa Shakespeare muun muassa pilailee sonettinikkareitten kustannuksella.

Oxford-laitoksen toimittajan Colin Burrowin mukaan sonettien kirjoitusajankohdista on luonnosteltu seuraavanlainen kronologia:

Sonetit 1–60	kirjoitettu n. 1595–1596, ehkä muokattu myöhemmin
61–103	kirjoitettu n. 1594–1595
104–126	kirjoitettu n. 1598–1604
127–154	kirjoitettu n. 1591–1595

Tämän mukaan kokoelman loppuun sijoitetut, tummalle naiselle osoitetut sonetit olisivat muita varhaisempia; näihin kuuluvat *The Passionate Pilgrim* -kokoelmankin kaksi sonettia. Myöhäisimpiä olisivat viimeiset ystäväille osoitetut sonetit.

Kokoelma päättyy yllättäen kahteen sonettiin, jotka muistuttavat toisiaan mutta eivät kokoelman muita runoja. Niiden aihe on antiikin mytologiasta, ja Aale Tynni selostaa niiden taustaa kirjan lopussa, Suomentajan huomautuksia -osassa. Sonettiparin vaikutus on samantapainen kuin Shakespearen näytelmien loppulaulujen tai epilogiin: ne toimivat siltana pois teoksen maailmasta, johon lukija tai katsoja on uponnut.

Runo kantaa tunnetta

Rakastan hänen ääntään (130)

Sonetteja kirjoitettiin aikoinaan ääneen luettavaksi, ja Meresin kommentin mukaan Shakespearenkin sonetteja luettiin ystäväpiirissä ennen niiden julkaisemista. Aikalaisten korva oli harjaantunut mitalliseen runouteen ja runouden kuunteluun. Sonetit kuvaavat yksityisen ihmisen mielenliikkeitä, mutta niillä näyttää olleen sijansa osana yhteistä kokemusta.

Vaikka sonetit ovat vaativia ja niistä laadittu tutkimuskirjallisuus on rannaton meri, niitä voi myös lukea nautinnokseen, spontaanisti, eläytyen. Muuten ne tuskin olisivatkaan säilyneet niin vahvasti elossa neljäsataa vuotta. Kukapa ei pystyisi eläytymään yöunet vievään kaipaukseen:

Päivisin ruumis, öisin mieli on
tähtesi, tähteni näin rauhaton.

(Sonetti 27:13–14)

Tai rakkauden itsepetokseen, kuten tässä:

Siis miksi hän ei myönnä pettävänsä?
Ja miksen minä myönnä: vanhenen?
Rakkaus koristautuu valeuskoon,
ei vanhus laske lemmenvuosiin.

Näin petkutan, ja hänkin petkuttaa,
ja imartelu puutteet verhoaa.

(Sonetti 138:9–14)

Inhimillisten ominaisuuksien joukosta Shakespearelle kenties kaikkein tärkein on aitous, koska se ulkoista kauneutta tai sisäisiä luonteenpiirteitä.

Sanotaan, että Shakespearen soneteista on turha etsiä sopivaa onnittelurunoa hääparille (joskin 116:ta on sellaisena menestyksellisesti käytetty). Joka ainoa sonetti onkin monisävyinen ja mutkikas ajatusprosessi, joka ei suinkaan ilmaise alusta loppuun samaa tunnetta, saati yksiselitteistä onnea. Lukija voi kokea yhteyttä tuohon prosessiin ja löytää runojen yksityiskohdista tuttuja tunteita: ikävää, pettymystä, epäilystä, mustasukkaisuutta, menetyksen pelkoa, huolta vanhenemisesta ja ajan kulumisesta hukkaan – mutta myös riemua ja hurmiota, kuten tässä:

SONETTI 29

Kun ihmisten ja onnen syrjimänä
osani katkeruutta itken yksin
ja suotta huokaan kuuroon taivaaseen,
itseeni katson, tähdet kiroan,

himoiten olla toinen, toiveikkaampi,
kuin hän, niin suosittu tai piirteikäs,
kurkoitan toisen taitoon, toisen piiriin,
vähimmän parhaastani piitaten;

kun täten itseäni halveksin,
niin sinut muistan: silloin sydämeni
maan hämystä kuin kiuru kimpoaa
ja laulaa hymnin taivaan veräjällä;

suloista aarrettani vaihtamaan
en suostu edes loistoon kuninkaan.

Yksi tunne tai pikemminkin reaktio Shakespearen soneteista vain puuttuu: hän ei koskaan kiellä rakkauden merkitystä. Vaikeista ja tuskallisista kokemuksista huolimatta rakkaus säilyi runoissa elämän keskipisteenä ja ylimpänä arvona.

Lukijat tulkitsevat

Ajatus, harras pyhiinvaeltaja (27)

Rikhardinkadun kirjastossa Helsingissä aloitettiin vuonna 2014 kaikille avoin Shakespeare-lukupiiri, kun WSOY:n koko Shakespearen näytelmätuotannon kattava suomennossarja oli valmistunut. Piiri kokosi yhteen joukon eri-ikäisiä ja eritaustaisia Shakespearen ihailijoita lukemaan näitä uusia suomennoksia ja keskustelemaan niiden herättämistä ajatuksista ja tunteista. Neljän vuoden aikana lukupiirissä käytiin läpi kaikki 38 komediaa, tragediaa ja historianäytelmää. Kevään 2018 aikana olivat vuorossa sonetit.

Osa lukupiiriläisistä löysi Bardin sonettisikermästäkin näytelmän, jossa on yhtenäinen juoni. Sen aiheena voidaan nähdä

neljän roolihenkilön, runoilijan, vaalean nuorukaisen, kilpailevan runoilijan ja tumman naisen myrskyisät suhteet ja tunnekuohut. Toiset piirin jäsenet taas uskoivat käsitykseen, että Shakespeare kirjoitti avainrunoutta elämästään biseksuaalisena miehenä, jolla oli suhteita niin miesten kuin naistenkin kanssa. Omaelämäkerrallinen näkökulma on kiehtonut myös tutkijoita ja tuottanut valtavan määrän hypoteeseja siitä, keitä runojen nimeltä mainitsemattomat henkilöt tosiasiaassa olisivat voineet olla.

Kolmas näkemys oli, että sonetit eivät muodosta yhtenäistä tarinaa, eivätkä ne kerro Shakespearen elämästä tai hänen omista tunteistaan. Ehkä hän kirjoitti runonsa eri henkilöitä varten joko tilauksesta tai omista syistään, vaikkapa tueksi tai lohduksi heidän kamppaillessaan ristiriitaisten tunteittensa ja ihmissuhteittensa kanssa. Tämä selittäisi kokoelman rakkauksien, niin hetero- kuin homoseksuaalistenkin, laajan kirjon.

Se, että teos ei silti ole hajanainen, kertoo Shakespearen taidosta rakentaa paitsi näytelmiä, myös runokokoelmaa. Mikään näistä kokonaistulkintoista ei toisaalta estä lukemasta sonetteja vapaasti yksitellen, sillä jokaisessa niistä on myös oma draamansa.

Shakespeare kestää tarkastelua

Runoni silti seisköön pelkäämättä (60)

Yksittäisten runojen kieltä voi antoisasti analysoida, mutta on selvää, että suomennos ei ole peilikuva eikä se täysin heijasta tarkan, taidokkaan ja monikerroksisen alkuperäisrunon kaikkia elementtejä. Esimerkiksi sonetti 12 näyttää hyvin tietoisesti kirjoitetulta. Sen kaksi ensimmäistä säkeistöä ovat täynnä alkusointua, ja runo alkaa onomatopoettisella kellon tikityksellä:

When I do count the clock that tells the time,

ja säe 8 suorastaan pursuaa *b*-alkusointua:

Borne on the bier with white and bristly beard;

Tämän jälkeen sävy muuttuu, ja viimeiset kuusi säettä ovat englanniksi kuulaan yksinkertaiset. Ajatus kääntyy alun korostetuista syksyn ja menetyksen kuvista ystävän kauneuteen, joka myös on Ajan armoilla. Aale Tynni saa alkupuoleen mukaan hieman allitteraatiota, ja hän tavoittaa säkeestä 9 alkavan sävyn muutoksen. Ajatussisällön ilmaiseminen on hänelle kuitenkin tärkeämpää kuin kielen keinojen jäljittely:

SONETTI 12

Kun näen kellon aikaa laskevan
tai kirkkaan päivän vajoavan yöhön,
kun näen lakastuneen orvokin
tai mustat hiukset, hopein sirotellut,

kun näen riisutuiksi suuret puut,
ne, joista karja löysi suven siimeen,
ja paareilla on suven vihreys,
lyhteihin vyötetty ja valkoparta,

niin kauneuttasikin kyselen
ja mietin, kuinka Ajan tuhoon taivut,
sulous kaikki luopuu itsestään
ja kuolee uuden kasvun nähdessänsä.

Ei Ajan sirppiä voi pidättää,
se sinut leikkaa, pelkkä kylvö jää.

Englantilainen runoilija John Keats (1795–1821) kirjoitti viitaten saman sonetin tahallisen ylenpalttiseen 8. säkeeseen: »Runouden tulee olla suurta ja tunkeilematonta, sellaista mikä yltää sieluun saakka, muttei säilytä tai hämmästyä sitä omalla itsellään, vaan sisällöllään.» (Suomennos kirjoittajan.) Sonettien tutkija Stephen Booth jatkaa siteeraamaansa Keatsin ajatusta sanomalla, että sonettien lukuisat kielelliset tehokeinot on punottu risteilemään niin taitavasti, että ne eivät varasta lukijan huomiota, vaan kannattelevat sisältöä. Samalla ne luovat rikasta, nautinnollista lukukokemusta.

Shakespeare ja sonettiperinne

Näen muissa tyylin, tässä rakkautta (32)

Menemättä sonetin, 'pikku laulun', italialaiseen alkuperään, Petrarcaan ja Danteen, tai sen Shakespearea edeltäviin englantilaisiin vaiheisiin, sir Philip Sidneyyn, Edmund Spenseeriin ja muihin, voi todeta, että kirjoittaessaan omat sonettinsa Shakespeare oli tietoinen traditiosta, joka 1590-luvulla yltyi muodiksi. Kuten muotivillityksissä käy, sonetteihinkin muodostui kliseitä. Shakespeare tarttuu näihin esimerkiksi sonetissa 21, jossa hän laskee leikkiä toisten runoilijoiden »pöyhkeistä vertailuista» ja toteaa, että

rakkaani on silti yhtä kaunis
kuin kuunaan äidin lapset, sähkömättä
kuin avaruuden kultakynntilät

Sonetissa 130 hän viittaa toisten runoilijoiden käytössä kulu-neisiin vertauksiin:

Armaani katse ei käy auringosta,
koralli voittaa punallansa huulet,
jos lumi loistaa, rinnat ovat tummat,
metallilangaksi on mustaa hius.

ja lopettaa sonetin näin:

Ja silti eivät häntä voita, takaan,
nuo valhein kiitellyt, ei ainoakaan.

Sonetit 78–86 muodostavat oman pienen sikermän, joka käsittelee rakastetun suosiosta kilpailevaa, menestyvää runoilijaa. Kevyt pilkanteko ei näissä riitä, sillä kilpailija tuottaa runominälle todellista harmia ja tuskaa.

Shakespearen sonetit eivät kokonaisuutenakaan noudata edeltäjien käyttämää kaavaa, jossa aiheena usein on torjuttu rakkaus ja romanttisella nimellä – kuten Delia tai Phyllis – varustetun vastahakoisen rakastetun suostuttelu. Vaikka Shakespeare nykytutkimuksen mukaan kirjoitti valtaosan soneteista 1590-luvulla, silloin kun niiden kirjoittaminen oli yleinen harrastus ja hovimiehelle suorastaan välttämätön taito, kokoelman muista poikkeava luonne ja sisältö sekä myöhäinen julkaisuajankohta (1609) saavat sen tuntumaan myös harkitulta kommentilta aikaisemmin ilmestyneisiin.

Suomentajien sonetit

Nuo aivojesi lapset hoivattuina (77)

Aale Tynni (1913–1997) oli ensimmäinen, joka suomensi kaikki Shakespearen sonetit. Hän oli runoilija, monipuolinen kirjailija ja sukupolvensa tärkeimpiä runouden suomentajia. Esikoisrunokokoelmastaan *Kynttilänsydän* (1938) alkaen hän julkaisi koko tuotantonsa WSOY:llä. Puolisonsa Martti Haavion eli runoilija

P. Mustapään kanssa hän pyrki kehittämään suomalaista metriikkaa luonnollisen kielen suuntaan. Tynnin toimittama ja suomentama runoantologia *Tuhat laulujen vuotta* (1. p. 1957) on merkittävä, usean lukijasukupolven rakastama laaja kokoelma eri kielistä käännettyä runoutta.

Ennen Tynniä sonetteja oli ehtinyt suomentaa Paavo Cajander (1846–1913), joka aikoi täydentää vuonna 1912 valmistuneen suurtyönsä, 36-osaisen Shakespearen näytelmäsuomentosten sarjan, kääntämällä vielä sonetitkin. Hän sai ennen kuolemaansa valmiiksi ensimmäiset kolmekymmentä sonettia. Nämä julkaistiin jo vuonna 1914 ilmestyneessä postuumissa *Runoelmia*-teoksessa. Samoin kuin näytelmät, Cajander käänsi sonetitkin noudattaen alkuperäistä mittaa ja myös loppusointukaavaa. Hänen suomentamanaan sonetti 7 kuuluu näin:

Kas, Päivötär kun leimuavan päänsä
Idässä nostaa, maassa katsojat
Kumartain niinkuin valtakäskijäänsä
Sen pyhää korkeutta palvovat.

Ja kun se nousee taivaan jyrkkää vuorta
Kuin nuorukainen parhaass' ijässään,
Niin yhä hänen kulkuansa nuorta
Kaikk' kuolevaiset katsoo ihmeissään.

Mut kun se korkeudestaan hoiperoiden
Kuin heikko vanhus ohjaa vaunujaan,
Niin silmät äskeisien ihaajoiden
Pois kääntyy toisianne katsomaan.

Niin sinäkin, kun päiväs alenee,
Heitteenä kuolet, jos et poikaa tee.

(*Runoelmia*, s. 370–371)

Arvoituksellinen sonetti 20 sai Cajanderin käsissä tällaisen ilmaisun:

Naisnäkö sull' on, luonnon muodostama,
Poveni valtiatar—valtiat,
Naissydän hellä, viono, aina sama,
Ei viekkaan naisen tapaan oikukas;

Naissilmäs kirkas on, mut vakavampi,
Mi kultaa kaikki, mihin katsahtaa;
Väris on miehen, muita miehuisampi,
Se miehet, naiset, kaikki lumoa.

Sinusta luonto aikoi neidon soman,
Mut sinuun rakastui, sun luotuaan,
Ja lisän liitti, mulle tarpeettoman,
Jok' onnen multa riisti kokonaan.

Mut kun sa naisten lemmiks luotiin, anna
Sydämmes mulle, heille hempes kannan.

(*Runoelmia*, s. 380–381)

Sonettien kääntämisen vaativuudesta kertoo se, että Cajanderin jälkeen kesti puoli vuosisataa, ennen kuin runot saatiin kokonaisuudessaan suomeksi. Aale Tynnin käännös *Sonetit* ilmestyi vuonna 1965. Suomennos on lyyrinen, se noudattaa sonettien alkuperäistä rytmiä ja tavoittaa osuvasti Shakespearen merkitykset.

Tynni teki samantapaisen kokonaisratkaisun kuin Eino Leino Danten *Jumalaisen näytelmän* suomennoksessaan (1912–1914) ja suomensi sonetit pääosin ilman loppusointua. Tauno F. Mustanoja kirjoittaa *Sonettien* ensi painoksen esipuheessaan: »— luopumalla loppusoinnun käytöstä muissa paitsi kahdessa

viimeisessä säkeessä on päästy entistä lähemmäksi alkuperäistä ajatusta ja alkuperäisen sanonnan luovaa ytimekkyyttä – —.» Suomennosta voi tosiaankin kiittää ajatuksen kirkkaudesta: Tynni tietää, mitä kirjoittaa, eikä jätä lukijaa kamppailemaan hämärän ilmaisun kanssa.

Suomennostyön tukena oli T. G. Tuckerin oikeinkirjoitukseltaan modernisoitu laitos vuodelta 1924. Tästä editiosta oli peräisin myös sonettien englanninkielinen teksti, joka nostettiin Tynnin käännösten rinnalle tukemaan ja rikastuttamaan lukukokemusta. Sama teksti on mukana uudessakin painoksessa. Alkukieliset runot ja suomennokset säteilevät yhä viereysten samalla aukeamalla.

Tynnin kirjan loppuun laatima Suomentajan huomautuksia-selitysoasa, joka julkaistaan uudelleen liki sellaisenaan, valaisee monin tavoin hänen näkemyksiään ja käännösratkaisujaan ja tarjoaa kiinnostavaa lisätietoa. Kuten Tynni huomautuksissaan kertoo, hän myös täydensi tietojaan uudemmissa selitysteoksista. Tutkimus on luonnollisesti edennyt noista päivistä. Itse suomennos, runoilijan työ, on kuitenkin kestänyt hyvin aikaa.

Kun on kyse klassikoista, ennemmin tai myöhemmin syntyy uudelleenkäännöksiä, jotka tuovat esiin uusia näkökulmia. Vuonna 2005 ilmestyi runoilija ja tutkija Kirsti Simonsuuren tekemä ja Yliopistopainon julkaisema käännös nimeltä *Nautintojen ajan aarre: William Shakespearen Sonetit*. Jokaisen sonettisuomennoksensa rinnalle Simonsuuri on kirjoittanut selitystekstin, joka kokoaa yhteen myös uusien tutkimusten havaintoja. Kokonaisuutta täydentävät alku- ja jälkisanat.

Käännösprosessia kuvatessaan Simonsuuri sanoutuu irti riimistä ja kertoo pyrkivänsä nykykieliseen ilmaisuun. Hän tuo aiempaa tietoisemmin esiin runojen kaksimielisyyksiä ja homoseksuaalista lukutapaa. Hän korostaa selityksissään myös runouden voimaa, kuten Shakespeare itsekin. Esimerkiksi

sonetista 81 Simonsuuri lausuu: »Hautamuistomerkit ker-
tovat maallisesta kunniaista ja rikkaudesta, mutta todellinen
monumentti on runo. — rakastettu — muistetaan ikuisesti
runoilijan runojen perusteella.»

Muistomerkin luovat hellät säkeeni,
ja silmät, kerran syntyvät, lukevat niitä,
ja tuleva aika kertoo yhä sinusta,
kun nykyisin elävät ovat jo kuolleet.
Elät ikuisesti kynäni voimalla,
missä hengitetään, henkäisynä huulilla.

(81:9–14; *Nautintojen ajan aarre*, s. 91)

Pari vuotta Simonsuuren suomennoksen jälkeen ilmestyi jäl-
leen uusi käännös, jonka tekijä on torniolainen lääkäri, muita-
kin runosuomennoksia julkaissut Leo Saukkoriipi. *Sonetit 2007*
-nimisessä suomennoksessaan hän palaa alkuperäiseen mitta- ja
riimikaavaan. Näin uusi käännös jatkaa keskustelua edeltäjiensä
kanssa. Suomentajan sanoin »silmät ja sydän pääsevät sopuun
rakastetun omistuksesta» tähän tapaan:

Niin rakkauteni taikka kuvasi
on poissaollessasi aina myötä;
et pakoon pääse ajatustani,
se mukanasii kulkee päivää, yötä,
tai jos se nukkuu, kuva silmien
saa iloon herättää myös sydämen.

(47:9–14; *Sonetit 2007*, s. 107)

Shakespearen sonetit kiehtovat, ne houkuttelevat kääntämään
— ehkä siksikin, että kääntäminen on erittäin hyvä tapa oppia
ymmärtämään, mitä lukee. Kokonaislaitosten lisäksi yksittäi-

siä sonetteja on suomennettu laulettavaksi ja julkaistu leh-
dissä.

Sonettien päättymätön elämä

Ei, rakentunut ei se sattumalta (124)

Moni tuntee kuuluisimmat sonetit, sellaiset kuin 18, 30 ja 116, jotka kuuluivat minunkin kotikasvatukseeni. Jos kuitenkin pyrkii hahmottamaan teoksen kokonaismerkitystä, se voi tuntua vaativalta tehtävältä. Niin kokoelma kuin yksittäiset runot ovat ikään kuin jatkuvassa liikkeessä. Jotkut lukijat ovat nähneet tämän piirteen yhtenä Shakespearen vahvuuksista. Stephen Booth siteeraa runoilija Samuel Taylor Coleridgea (1772–1834):

»Shakespearessa lause panee luontevasti alulle seuraavan; merkitys on kaiken aikaa punottuna mukaan. Hänen kulkunsa on säkenöivää synnyttämistä, kuin meteorin tie pimeässä avaruudessa... Shakespearen älyllinen toiminta on aivan erilaista kuin Ben Jonsonin tai Beaumontin ja Fletcherin. Jälkimmäiset näkevät lauseen tai kappaleen kokonaisuuden, ja sitten juttu on siinä. Shakespeare jatkaa luomista, hän kehittää B:n A:sta ja sitten C:n B:stä ja niin edespäin, aivan kuin käärme, joka liikkeessaan käyttää ruumistaan vipuna ja näyttää alati vuoroin ponnistavan, vuoroin hellittävän voimaansa.» (Suomenos kirjoittajan.)

Coleridge kuvaa Shakespearen eläväksi ja liikkuvaksi, ja tämä vastaa omaakin lukukokemustani. Shakespeare kuljettaa lukijaansa, luo tämän mielessä ajatuksia, ehkä saman tien kumooa ne ja sitten herättää uudelleen, yhä eteenpäin vieden. Hänen kielikuvansa vaikuttavat toisiinsa ja seurailevat hämmästyttävän herkästi inhimillisen tunteen outoja reittejä ja häilyntää. Sydämen liike heilahtaa äärimmäisyydestä toiseen,

rakkauden kärsimyksestä ikuiseen toivoon. En ihmettele, että vanhempani lukivat Shakespearen sonetteja mielellään, sillä ne ovat aitoja elämän kuvia.

Aale Tynni jatkoi kirjallista työtään pitkään ja kävi vielä varsin iäkkäänä myös wsoy:n juhlissa. Kerran näin hänet siellä. Hän kulki ihmisten keskellä hiljaisena ja ryhdikkäänä, kamppaus oli tumma ja kaunis. Mieleni teki ilmaista hänelle, miten suuresti ihailen ja kunnioitan häntä. Olin pakahtua, mutta ujous esti, en kehdannut tuoda itseäni esiin, ja tilaisuus meni ohi. Jälkeenpäin tajusin, että hän oli juhlissa varmaankin yksinäinen, sillä hänen oma sukupolvensa ei enää ollut mukana. Ehkä hän olisi aloittelijan tapaamisesta ilahtunutkin.

Samalla kun saan esitellä Aale Tynnin suomentamat Shakespearen *Sonetit* uusille lukijoille, rohkenen nyt tervehditiä häntä sonetin 18 sanoin:

Niin kauan kuin on silmä näkemässä
tai rinta hengittää, saat elää tässä.

Alice Martin
Helsingissä 28.6.2018

William Shakespeare

SONETIT

*Lempeä runoni luo monumentin,
se säilyy silmiin syntymättömään,
sinusta vielä silloin kertoo kieli,
kun lakkaa aikakauden hengitys.*

*Niin elät siellä, missä eniten
hengittää henki, suussa ihmisten.*

William Shakespearen (1564–1616) ikuista rakkautta julistavat sonetit kietovat pauloihinsa uusia lukijoita ajan jälkeen kaikkialla maailmassa. Runoilija **Aale Tynnin** suomennokset tavoittavat noiden kuolemattomien säkeiden laulavuuden ja ajatussisällöt kristallinkirkkaasti, lyyrisyydestä ja ytimekkyyydestä tinkimättä. *Sonetit* ilmestyi ensimmäistä kertaa vuonna 1965 ja julkaistaan nyt uudelleen **WSOY:n** 140-vuotisjuhlien kunniaksi kustannustoimittaja, suomentaja **Alice Martinin** esipuheella varustettuna.

	
www.wsoy.fi	82.2 ISBN 978-951-0-43456-7